

Наталія МАЛЕЦЬКА

*аспірантка кафедри державного управління
і місцевого самоврядування,
НТУ «Дніпровська політехніка»*

ДОСВІД ПОЛЬЩІ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [1] і «Методикою формування спроможних територіальних громад» [2], затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. є створення спроможних територіальних громад сіл, селищ і міст урегульовано, адже розвиток регіонів є пріоритетним для будь-якої країни і Україна не є виключенням. Базові положення концепції реформи децентралізації в Україні розробляли з урахування досвіду багатьох країн Європи, які вже пройшли цей шлях. Так, питання децентралізації влади на основі дослідження досвіду європейських країн викладено в працях, виконаних у контексті реалізації швейцарсько-українського проєкту «Підтримка децентралізації в Україні-DESPRO» [3]. Значна частина розробок присвячена розкриттю повноважень органів місцевого самоврядування територіальної громади, визначенню ресурсів об'єднання громадян, кадрового та інфраструктурного забезпечення громад.

Завдяки децентралізації та іншим трансформаційним процесам, що розпочато в Україні з 2014 року було утворено майже 1 438 об'єднаних територіальних громад, про що свідчать дані порталу об'єднаних громад. Інтегруючись у Європейський простір, українська освіта і, не тільки, має використовувати позитивний досвід реформ західних країн.

Враховуючи, що Польща є однією з країн, де процес децентралізації та утворення об'єднаних територіальних громад (гмін) має високий соціально-економічний ефект, доцільним є розгляд та використання їх досвіду у формуванні освітнього інноваційного простору територіальних громад України та розширення інструментів щодо можливості залучення інвестицій, яке сприятиме розвитку громад. Україна та Польща є подібними країнами за сукупністю економічних, інституційних та природно-кліматичних характеристик та ознак. Важливо також, що на момент запровадження реформ в Україні в Польщі ці утворення вже існували та активно розвивались. Так станом на 2020 рік у Польщі 16 воєводств, 314 повітів (+66 міст на правах повіту) та 2 477 гмін [4].

Устрій Польщі загалом практично не відрізняється від українського. Польська трирівнева система відповідає українській: територіальна громада–район–область. В обох державах побудова базується на принципах децентралізації влади. В цьому є схожість систем. Щодо відмінностей, то суттєвою є наявність представника державної адміністрації в Україні на двох рівнях: обласному та районному. Водночас, у Польщі представник державної влади, який слідкує за дотриманням державних інтересів, присутній лише на рівні воєводства.

Майже одночасно з Україною у Польщі органи публічного управління розпочали реформи з надання освітніх послуг населенню, але польська

модернізація сьогодні суттєво випереджає українську, досягнуто певні результати, які потребують ретельного дослідження, а отриманий досвід заслуговує на увагу управлінців у сфері освіти. Принцип поєднання державного управління та громадського самоврядування в освіті постає одним з найменш реалізованих на практиці та найбільш витребуваним нагальними потребами реформування освіти, переходу до демократичних зразків освітніх систем [5, с. 34].

Практика освітніх реформ у Республіці Польща, проблеми функціонування та розвитку закладів освіти різних рівнів та порівняння їх діяльності з освітніми закладами країни знайшли своє відображення у численних працях польського вченого Ф. Андрушкевича, який аналізує інновації та модель сучасної системи академічної освіти. Згідно з аналізом Польського економічного інституту (PIE) за результатами звіту Європейської Комісії Польща розвиває свою економіку швидше, ніж більшість країн ЄС. Так, у 2020 році майже всі регіони Польщі, крім Підкарпатського воєводства, збільшили свою інноваційність. Найбільший динамічний ріст відбувся у Варшавській агломерації, у Малопольському та Нижньосілезькому воєводствах. Польща досягла найкращих результатів з огляду на показники людського розвитку, тобто універсальності вищої освіти, кількості спеціалістів у сфері ІТ та зайнятості в галузях, які потребують спеціальних знань. У 2014–2021 роках оцінка національного потенціалу покращилася в середньому на 8,3 % [6, с. 63]. Це означає, що Польща розвиває інноваційність швидше, ніж у середньому країни ЄС. Як зазначається в аналізі PIE, Польща – єдина країна Вишеградської групи, яка систематично наздоганяє ЄС як у сфері інновацій, так і за рівнем життя.

На сьогоднішній день, польська система освіти входить у 10-ку кращих у світі (згідно з глобальним рейтингом, складеним компанією «Pearson»). Такі результати стали можливими завдяки вдалому реформуванню посткомуністичної освітньої системи, реорганізації навчального процесу та створенню сучасної й цікавої для дітей польської школи [6, с. 32].

Отже, корисним для розуміння вектору руху щодо розвитку інноваційної освітньої системи та простору територіальної громади, на нашу думку, є порівняння ключових характеристик систем освіти Польщі та України (табл.).

Необхідно відзначити декілька суттєвих відмінностей у системі організації діяльності педагогічного складу Польщі та України: саме вчителі у школах проводять консультації для учнів, які відстають від навчання або мають потребу доопрацювати матеріал; у випадку, коли учневі не подобається методика викладання вчителя, він може відвідувати заняття іншого вчителя; для фіксації результатів навчання використовують електронний щоденник, що містить розгорнуту інформацію про навчання в цілому, графіки контрольних робіт, інформацію щодо відвідування, відсутності чи заміни викладача. Е-щоденник є незамінним помічником у комунікації з батьками. Маємо схарактеризувати декілька шкільних предметів, яких в Україні немає: «Релігія», де учні обговорюють проблеми сучасного життя та як можна задіяти в неї віру в Бога; «WOK», де відбувається ознайомлення з загальними відомостями про значущих діячів культури, мистецтва, дізнатися про культурні епохи; «Наука про безпеку EDB», де отримують навички надання домедичної допомоги, як діяти під час екстремальних ситуацій, чим допомагати.

Ключові характеристики системи освіти Польщі

Освіта	Етапи навчання	Пояснення / Особливості
Польща		
Добровільна	Дошкільний	<p><i>Ясла, дитячі сади</i></p> <p>Ясла (złobek), куди набирають діток від 1 до 3 років (деякі — навіть з 6 місяців). Як правило, ясла є значно дорожчими за звичайні групи.</p> <p>Дитячий садок (przedszkole) — з 2,5 до 5 років. Денний сон у ДНЗ Польщі є обов'язковим лише до 3-річного віку, потім замінюється тихим часом — періодом читання казок і спокійного відпочинку.</p>
Обов'язкова	Зерувки (нульовки)	<p><i>«Нульові класи» при дитячих садах, школах або окремих закладах</i></p> <p>Підготовча група (zerówka) — обов'язковий «нульовий клас» для 5-6-річних малюків. Вирішення більшості освітніх завдань від дошкільної до повної середньої освіти віднесено до компетенції органів місцевого самоврядування. Дитячі садки (przedszkole), початкова школа (szkoła podstawowa) та молодша середня школа (gimnazjum) знаходяться у віданні комун (гмін).</p>
	Початкова школа 1-4 класи (Szkoła podstawowa)	<p><i>Школи, навчальні комплекси, що включають кілька ступенів освіти, спеціальні, наприклад (мистецькі чи спортивні з початковою освітою)</i></p> <p>На першому етапі - у I-III класах для дітей віком від 6-7 до 10 років - заняття проводяться у формі дошкільної освіти, без поділу на предмети.</p> <p>Оцінки діти починають отримувати з IV класу. Система оцінок у Польщі відрізняється від української 12-бальної системи. В Польщі використовується 6-бальна система,</p>
	Початкова школа 5-8 класи	<p>Учні і батьки користуються електронними щоденниками (e-dziennik) доступ до яких можливий через Інтернет. В такому щоденнику зберігається уся поточна інформація шкільної діяльності учня - оцінки, прездачі, пропуски і прогули, домашні завдання, зауваження і похвала, оголошення від вчителів. Код доступу та пароль на свою електронну адресу отримує від школи окремо кожен учень і батьки.</p>

Освіта	Етапи навчання	Пояснення / Особливості
Добровільна	Середня або середньо-професійна	У Польщі існує три види старшої школи: Ліцеї (4 роки навчання): після закінчення випускник здає випускний іспит (egzamin maturalny) і отримує атестат Професійні галузеві школи (2-3 роки навчання): після закінчення випускник отримує диплом, який підтверджує отриману ним певну професійну кваліфікацію Технікуми (5 років навчання): випускники здають екзамен та отримують атестат і диплом про професійну кваліфікацію
Добровільна	Вища	Заклади вищої освіти
Україна		
Добровільна	Дошкільна освіта	Ясла, ясла-садки, дитячі садки, дитячі будинки Від 2.5 років до 6 років
Обов'язкова	Повна загальна середня освіта	Загальноосвітні школи трьох ступенів: 1. Початкова школа (1-4 класи) – забезпечує загальну освіту 2. Основна школа (5-9 класи) – забезпечує базову загальну середню освіту 3. Старша школа (10-11 класи) – забезпечує повну загальну середню освіту
Добровільна	Професійна (професійно-технічна) освіта	Професійно-технічне училище, професійно-художні училища, училище-агрофірма, училище-завод, вище професійне училище, навчально-виробничий центр та інші, що надають робітничу професію
Добровільна	Фахова передвища освіта	Заклади спеціалізованої мистецької освіти, спеціалізованого спортивного профілю, військового профілю
Добровільна	Вища освіта	Інститути, консерваторії, академії, університети <ul style="list-style-type: none"> • початковий рівень (короткий цикл) • перший (бакалаврський) рівень • другий (магістерський) рівень • третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень • науковий рівень

На нашу думку, максимально швидкий перехід вчителя на діджитальне ведення документації із одночасним припиненням паперового документообігу має надвисоку актуальність в сучасних умовах нинішнього світу. Також невід’ємною складовою має бути інформаційна підтримка педагога щодо роботи в системі роботи з онлайн документами. Таким чином, ми будемо поступово відходити від класичного уявлення роботи вчителя.

Список використаних джерел

1. Про добровільне об’єднання територіальних громад: Закон України № 157-VIII 5 лют. 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.
2. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України № 214 від 8 квіт. 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>.
3. Про проект. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO. URL: <https://despro.org.ua/despro/project/>.
4. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / [Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2020. 153 с.
5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
6. Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції : матеріали Міжнар. наук.-метод. конф., м. Суми, 29-30 травня 2020 р. Суми : Сумський державний університет, 2020. 273 с.
7. Шиян Р. Децентралізація освіти у Польщі: досвід для України. Київ, 2016. 44 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/112/2016-02-16-Poland.pdf>.

Отримано редакційною колегією: 31.03.2022.